מי מצא
אשה

מתנה יפה

פסי גירש, יבגניה נוביקובה
צילום ורישום

הגלריה העירונית רחובות
אוקטובר 2017

הגלריה העירונית לאמנות
מרכז התרבות ע"ש מ. סמילנסקי, רחובות

אוצרת ומנהלת הגלריה: אורה קראוס

תרגום: יהודית אפלטון
עריכה לשונית: ירון דויד
צילום רישומים: יגאל פרדו
עיצוב והפקה: דנה ודן

בעטיפה: פסי גירש, פרט מתוך "ללא כותרת" 2017

© כל הזכויות שמורות, נדפס בע.ר. הדפסות, אוקטובר 2017

בתמיכת משרד התרבות והספורט, מנהל התרבות, המחלקה לאמנות פלסטית
עיריית רחובות, החברה העירונית רחובות לתרבות, ספורט ונופש

הַצִּפֳּרִים/וְחַתּוּלֵי הֶחָצֵר/מְפַנִּים לִי דָּרֶךְ:
הֵם רוֹאִים בִּי/חַיָּה מַלְכוּתִית.[1]

בהתבוננות בעבודותיהן של פסי גירש (צילום) ויבגניה נוביקובה (רישום), אפשר בנקל לדמיין ולשמוע את משק הכנפיים של בעלי כנף למיניהם, ציוץ זעיר של אפרוחים מבוהלים, זמזום זבובים ונוכחות של יצורים נוספים. אבל כל אלו כבר אינם בין החיים. ברישומיה של נוביקובה ניתן לדמיין ציפורים מדלגות בציוץ מרנן, עלים וענפים מיובשים שניתקו ונשרו, וכן רשרוש של רוח נושבת שלבסוף שככה. כל שנותר הוא "הטבע המת" במלוא יופיו והדרו, למרות מותו.

התערוכה קושרת בין שני גופי עבודות של שתי אמניות – מרצה וסטודנטית שלה לשעבר. כל אחת מהן פורשת את עולמה למרכיביו הראשוניים ומחברת אותם לאובייקט או לדימוי שמכיל יסודות מן הדמיוני, הדמוני, הרוחני, הקיים והנעלם – האחת באמצעות תצלומיה והשנייה באמצעות רישומי טוש על נייר. שתיהן יוצרות עבודות שמיטלטלות בין מצב של תנועה לבין געגוע וכמיהה למקום שיש בו היעדר מוחלט של פעילות, כביטוי של חיפוש נפשי מתמיד. בהתבוננות בעבודותיהן ניתן למצוא מרכיב של תהייה על יפי העולם, לצד צער וכאב לנוכח מצבו המיוסר של האדם ביקום. הדימויים המתים והחללים הריקים מאדם בתצלומיה של גירש, לצד הצמחים הקמלים והחיות המיובשות ברישומיה של נוביקובה, יוצרים מרחב של יופי ואסתטיקה שיש בו חיפוש אחר פיוס ושלווה, אך ללא רוגע. התערוכה מציעה מעין חתך גאולוגי שחושף שכבות של רגש, חמלה ואהבה גדולה לבעלי חיים ולטבע בכלל.

פסי גירש

פסי גירש היא אמנית עטורת פרסים ומלגות, ורבות מעבודותיה מצויות באוספי מוזיאונים בארץ ובעולם. למרות ההכרה הרחבה שזכתה בה, היא אמנית צנועה ונעימת הליכות, המגלה רגישות רבה לבני אדם ולבעלי חיים. זו לא הפעם הראשונה שגירש יוצרת דיאלוג עם אמן צעיר. ב- 2014 הוצגה בגלריה בארי התערוכה "עוף גוזל", המשותפת לה ולאמן יובל אצילי, צלם צעיר בוגר בצלאל. בתערוכה זו עסק אצילי בהשתלטות האדם על בעלי החיים ויצר תצלומים וסרטי וידיאו סוריאליסטיים ומטרידים, המציגים ביקורת מוסרית ומתארים חוויה של אובדן שליטה. גירש יצרה באותה

יבגניה נוביקובה, "ללא כותרת" 2017, עפרון על נייר, 20/30 ס"מ
EVGENIA NOVIKOVA, "UNTITLED" 2017, PENCIL ON PAPER, 20/30 CM

תערוכה סצנות מבוימות של עוּבּרים וחיות מתות שאספה או מצאה זרוקים ברחוב. הפעם היא חברה אל יבגניה נוביקובה, רשמת מוכשרת שעוסקת ברישום של חיות מתות שנאספו בטבע. גירש בחרה לקחת אותה אל מתחת לכנפיה הגדולות ולחשוף את כישוריה.

שאלת החיים והמוות מהותית ביצירתה של גירש, ולמעשה אובססיית המוות מלווה אותה מאז ומתמיד. גירש מספרת כי בהיותה ילדה בגרמניה הגיעה עם האומנת הנוצרייה שלה לכנסייה וחשה סלידה מן הריח שבה, שכן היא חשבה כי זהו ריח הדם שזלג מגופו של ישו. במקום לשהות בכנסייה היא העדיפה לבקר את קברי הילדים שתצלומיהם היו מחוברים לצלב. מאז שהייתה ילדה עסקה בציור. בגיל ארבע הייתה מרוכזת במשך יומיים בדף אחד ומילאה אותו ביצורים קטנים. היא הושפעה מהספר "פיקולטו מנקה הארובות". בספר זה מסופר על מנקה ארובות איש קטן ומלוכלך תמיד שבני אדם זלזלו בו בשל גובהו ומקצועו, אך ממרום הגגות הוא נהג להסתכל בהם, וראה אותם קטנים כמו נמלים. גירש מספרת: "זהו ספר נהדר שקיבלתי ממנהל בית הספר היסודי במינכן כפרס, משום שהגנתי בכיתה א' על ילדה שמנה שסבתה גידלה אותה והילדים התעללו בה".

גירש נולדה למשפחת ניצולי שואה ששרדו את מחנות הריכוז דכאו ושטוטהוף. היא קיבלה חינוך נוקשה לסדר גרמני וגדלה בצל הקשיים הקלאסיים של ניצולי שואה. היא נחשפה בילדותה למוזיאונים לאמנות, שהותירו בה עקבות. בהקשר זה היא מספרת כי ציורים רבים במוזיאון הציגו סצנות אכזריות ומפחידות. היא מתארת, למשל, תערוכה של רמברנדט ומציינת כי "האור שבקע מתוך הצבעוניות הכהה בציורים הענקיים השאיר אותי, ילדה קטנה, מפוחדת בלילות ללא שינה". הביוגרפיה של גירש – הכוללת רקע משפחתי קשה, כמו גם חשיפה לתרבות ולאמנות אירופית – עיצבה את אישיותה ואת יצירתה. מחזות האימה של תצלומיה, השזורים ביופי נדיר, כמו צמחו מתוך הפצעים וחוויית הבדידות שבנפשה ומתוך הדמיון הפורה שבו ניחנה. המשיכה למוות, החמלה לנזקקים ולחיות וכן חוש הצדק המפותח שלה נקשרים לסיפור חייה ההפכפך. גירש מציינת כי השהייה במחיצת החיות וטקסי האשכבה שהיא מכינה להן מאפשרים לה לחוש רגיעה ולרפא את עברה הפגוע.

בתערוכה "מיתה יפה" גירש ממשיכה לעסוק באוסף החיות המתות שלה, אולם הפעם העבודות מתעתעות ונוטות לכיוון המופשט. החיבורים הבלתי הגיוניים שהיא מתווה לעתים יוצרים דימויים אניגמטיים שאינם ניתנים לזיהוי. בתערוכה כלולים מקבצים אחדים:

בסדרה **בעלי הכנף**, באחד הפורטרטים, מופיעה ציפור לא מזוהה המונחת על רקע לבן, כאייקון שהתהווה מפריסת נוצותיה הרבות לכל כיוון. עקבות הדיוקן של הציפור היטשטשו והתעוותו, ורק שתי עיניים קטנות ובוהקות בוקעות מן השחור, מסמנות את הציפור שהייתה. בדימוי נוסף נראות שתי כנפיים, ללא גוף וראש, מונחות על מפית נייר לבנה בעלת מרקם המזכיר עור תנין. בדימוי זה גירש יוצרת שוב תעתוע, שכן הכנפיים נוצרו מפטריית מאכל חצויה, כמהלך של היפוך יוצרות שבו צמח הופך לחי באופן שמקרב ביניהם.

פסי גירש, "ללא כותרת" 2008, הדפסת דיו על נייר ארכיבי, 30/40 ס"מ
PESI GIRSCH, "UNTITLED" 2008, INKJET ON ARCHIVE PAPER, 30/40 CM

בעבודה אחרת, ששולט בה הצבע הלבן, נראים אפרוחים מתים המסודרים בצורה מלבנית, כמסגרת, ללא כל תוכן. התצלום מזכיר במעט מודעת אבל, אך ללא כתובים או סימונים.

הסדרה **צמחים יבשים, יתושים וזבובים** כוללת מספר שיחים מיובשים של אספסת, הגדלה פרא בצדי דרכים. השיח המיובש נראה כתחרה סרוגה, בקצותיו נראים פרחיו הקמלים ובתחתית מחוברים אליו וולדי עכברים זעירים. בתצלום המתעתע נראה כי החי כמו צומח מתוך הצמח. לצד זאת, הסדרה כוללת מספר תצלומים של מקבצי יתושים, המונחים זה לצד זה ונראים כתל נמלים רוחשות או ככוורת דבורים הומה. היתושים נראים חיים וחיוניים עד כי אנו שוכחים לרגע כי אלה יתושים מתים. התצלומים הריאליסטיים של גירש, כגון אלו, עוצמתיים ומתעתעים עד שהם נראים לעתים כתמונות סוריאליסטיות.

במסגרת הסדרה **מפיות תחרה מניר** סדורים בסימטריה מוקפדת מרכיבים שונים: חרקים וזבובים הפוכים על גבם, חלקי עלים יבשים, גולגולת שצֵלה הופך לדימוי של כד, חילזון שנפרד מהקונכייה ומונח לבדו מעליה כמו יתום שאין לו דרך חזרה לביתו, וכן נוף של עלים מיובשים שיוצרים יחדיו דימוי של פרפר.

בסדרה **מרתף כפורטרט** כלולים תצלומי מרתף שבו התפאורה משתנה במעט. תצלומים גדולי ממדים אלו הם בין היחידים בתערוכה שמרמזים על קיומה של דמות אנושית, אף כי היא עצמה נעדרת מן הזירה. באחד מהם הציבה גירש שריד של שולחן קטן שבמרכזו בקבוק המשמש כאגרטל, ובו ענפים משתפלים כלפי מטה. המרתף נראה כזירה נטושה. בתצלום אחר של אותו מרתף נראית מיטת קפיצים חשופה המטילה את צל הקפיצים על הרצפה, כך נוצר מראה של ריבוע חלול, שנדמה כמיטת שלד מתעתעת בעלת צלעות חשופות. קירות המרתף מקולפים ומוכתמים שכמו צוירו ביד אדם. גם החלון הקטן בקצה הקיר מוכתם בשאריות ציור בצבעי אפור-לבן.

מרכיב הבדידות שזור כחוט השני ביצירותיה של גירש, שהן על פי רוב מונוכרומטיות ומינימליסטיות. עוצמת השתיקה בהן מרגשת. הלובן המאפיין רבות מהן בדרך כלל מסמל את הריק והנעדר, לצד ממד החגיגיות והטוהר של צבע זה. הציפורים, החרקים, הזבובים וכל שאר החללים מונחים בדד על הרקע הלבן, כהעמדה תיאטרלית של "מיתה יפה". כיוון שהבדידות והזרות הן יסודות מרכזיים בסיפור הביוגרפי של גירש, אין זה פלא שניתן לזהות את עקבותיהן באופן כה משמעותי בכל אחת מעבודותיה. כאמנית היא צועדת בבטחה בכיוון שבחרה לעצמה ומפיקה מחוויית הבדידות ערך חיובי, באופן שעשוי להעלות על הדעת את תפיסת הבדידות שמציגה הסופרת אליס קולר (Koller) בספרה An Unknown Woman: "להתבודד פירושו להיות לבד במובן החיובי, להתענג על מותרות שבעשיית דברים לפי בחירתך, מתוך מודעות ושלמות בעצם נוכחותך, כי התבודדות היא הישג".[2]

גירש מעידה על עצמה שנעים לה להתבודד בין החיות המתות שלה, שאותן היא אוספת בשקיקה ובחמלה ונותנת להם במה חיה ביצירותיה. נעים לה לשהות בתוך מרתף מרוקן ובודד, שבו היא מצלמת את הבדידות המתוקה של עצמה.

יבגניה נוביקובה

פרחים מיובשים, פיסות עץ, ציפורים, לטאות ופרפרים מתים, קשרים של חוטי ברזל חלודים – אלה "הגיבורים שלי לרישום", אומרת יבגניה נוביקובה. היא אוספת את כל אלו במשך זמן רב בסביבתה ואז מניחה אותם על שולחן העבודה, מתבוננת בהם לעומק, מחפשת יחסי גומלין באמצעות חיבור, הצמדה והרכבה. רישומיה מתבטאים בחקירת האובייקטים הנבחרים ובחיבור ביניהם. כך, למשל, היא רושמת באופן מדויק כל אחד מחלקי גופה של ציפור, כמו בספר זאולוגי, ולאחר מכן מאחדת את חלקיה לשלם בקוויה הרישומיים, ומנסה להניע אותה ולהפיח בה רוח חיים. באופן זה נוביקובה בונה באיטיות ובסבלנות את המאוזולאום הפרטי שלה וכמו מביאה את בעלי החיים שאספה מאשפתות לקבורה נאה ומכובדת. הדבר שמעניין אותה יותר מכול הוא האפשרות לשנות את המוות הטבעי של החיות וליצור חלל משותף לחי, לצומח ולדומם. כאשר חיבור מסוים אינו אפשרי בטבע, מצע הנייר שאליו היא מקבצת את כל אוצרותיה מאפשר למרכיבים השונים זכות קיום ללא תנאי. לדוגמה, נוביקובה מחברת בקלות כנף של פרפר אל גוף של לטאה ומניחה אותם בתוך סבך של חוטי ברזל, וכך יוצרת יצורים היברידיים ומצליחה להגשים כל רעיון או חלום שעולה בדעתה.

נושא המוות טבוע עמוק ביצירותיה של נוביקובה, וזהו גם החיבור הטבעי שלה ליצירתה של גירש. השתיים חברו יחד לתערוכה מתוך תחושת החמלה והקרבה העמוקה שלהן לכל חי וצומח. המפגשים לקראת התערוכה יצרו קרבה בין הגישות והמחשבות שלהן. כך, למשל, בסדרת התצלומים הייחודית של גירש נראים יתושים וזבובים המונחים בצפיפות, כאשר רגליהם המרובות נראות כקווי רישום, באופן שמזכיר את רישומי הדיו הצפופים של נוביקובה. לאחר שבעבודותיה הקודמות נוביקובה השתמשה בעיקר בצמחים, בלטאות וחרקים, בתערוכה הנוכחית היא התנסתה, בדומה לגירש, ברישום ציפורים.

כדי להבהיר את הקשר העמוק של שתי האמניות לבעלי חיים, אספר על אפיזודה שאירעה באחת מפגישותינו בביתה של גירש. התיישבנו סביב השולחן, רכונות על העבודות והתכניות, שקועות בענייננו, כאשר לפתע אחד החתולים שהסתובב בחדר קפץ על השולחן, תקף אותי וקרע את העליונית הדקיקה שלבשתי. נעמדתי נדהמת ובוהה מבלי להבין מהיכן הוא בא ומדוע. אתנו בחדר הייתה גם תינוקת בת ארבעה חודשים (בתה של אורחת) שישבה בחיק אמה. מרוב בהלה ביקשתי להוציא את החתולה מהבית, אך שתי האמניות לא הבינו איך אפשר להוציאה, הרי זה ביתה ואם תצא היא עלולה להידרס למוות. נוביקובה כמעט הזילה דמעה, בעודה מלטפת באהבה חתולה אחרת שישבה בחיקה, ואילו גירש הסבירה לי שאכן זוהי חתולה אלימה מאוד כיוון שעברה התעללות קשה בעבר, ומכאן שעליי להבין את המצב ולהתמודד עם פחדיי. את הפגישה הבאה כבר קיימנו במקום אחר. מכול מקום, נותר בי רושם עמוק עד כמה שתי האמניות מגלות רגשות של חמלה והבנה לנפשותיהם של בעלי החיים. החיבור העמוק ביניהן הוא אחד הגורמים המשמעותיים שתרמו ליצירת השילוב הנכון בין יצירותיהן.

כל רישומיה של נוביקובה הכלולים בתערוכה מכילים מרכיבים דומים, בוואריאציות שונות מבחינת ההרכב והקומפוזיציה.

בעבודה **אנטומיה 1** נוביקובה רושמת דימויים של חיות מתות, ואלו מופיעים בין דימויים של חוטי ברזל חלודים ומלופפים, שיוצרים דימוי של צלב. ניתן לזהות קרפדה הפוכה, כנפיים בודדות וכן חלקים של בעלי חיים שאינם מזוהים בבירור. לדימוי הצלב מתווסף דימוי של יד מושטת עם אזמל, כמחווה ליצירתו של רמברנדט, "השיעור לאנטומיה של ד"ר טולפ" (1632). בציור זה נראים חברי גילדת המנתחים בעת שהם מתבוננים בניתוח גופה ומאזינים להרצאה באנטומיה. רמברנדט יושב מולם ומצייר את אירוע הנתיחה. בעצם השילוב בין חלקי החיות המתות של נוביקובה, דימוי הצלוב והמנותח של רמברנדט נוצר חיבור מבריק, שמעשיר את הרישום ומקנה לו את ייחודו.

בעבודה **קופסאות מקרטון גלי** נראות שתי קופסאות קרטון ובהן חדרים מיניאטוריים. באחד מהם הושתל רישום של כנף פרפר ולצדו חתיכת עץ, שניהם מודבקים על מוט נייר החוצה את החדרון מקרקעיתו ועד חלקו העליון. בתחתית מונחים פרחים יבשים. חלל החדרון ריק ומינימליסטי ברובו ומשמש כבית לחיות החבויות בין חוטי הברזל. בחדרון השני רשמה נוביקובה בחוטי ברזל מפותלים דימוי של נברשת משתפלת, שממנה מציצות רגלי לטאה. על אחת מדפנות החדרון מודבק פרפר הפוך, ומתחתיו נראה דימוי של כיסא שרגליו באוויר. ההדבקה של הנברשת על מוט נייר יוצרת דימוי של צלב, המזכיר גם שולחן של מנתח בשל הדימוי של הלטאה ההפוכה. המיניאטורות מתאפיינות ברוח פואטית ונראות כמעין תכשיט, ומזכירות במינימליזם שלהן את חדרי המרתף של גירש.

מוות הוא רישום דחוס שנראה כקומפוזיציה מעוגלת המורכבת מרישום של חוטי ברזל חלודים מלופפים סביב עצמם, וסביבם נראות חתיכות ברזל חלוד עם טקסטורה מנוקדת. חתיכות הברזל עגולות בחלקן ומזכירות זרי אבל המונחים על קברים. הרישום ברובו מופשט ובעל צורות רבות, חלקן משתנות וחלקן חוזרות על עצמן. בצדו הימני של הרישום נראית דמות אוחזת בגרזן מונף בין חוטי הברזל הרבים. בתוך אותו פלונטר סבוך ניתן להבחין בזוג כנפיים ובפרחים מיובשים שצצים בין החוטים. הרישום מלא וגדוש ומעורר תחושה של דחיסות וכיליון.

מוות 2 דומה לקודמו אלא שהוא דחוס יותר, וקשה להתמקד בפרטיו הרבים בשל העומס הרב. בהתבוננות ארוכה ניתן להבחין בלטאות מציצות, בפרפרים, בנחש וביצורים נוספים שבקושי ניתן להבחין בהם. שני הרישומים מזכירים תמונות חידתיות המופיעות לעתים בעיתונים, כמו המשחק של מציאת הדמות המסתתרת, או משחק המחשבה המאתגר של מציאת ההבדלים בין שתי תמונות כמעט זהות. הרישום נראה כפקעת סבוכה של סודות שיש לחקור אותם. העבודה העמלנית והסיזיפית כמו מסייעת לאמנית לפרוק סודות ומטענים נפשיים מן העבר.

נוביקובה נולדה בעיירה קטנה בחבל אורל בברית המועצות, לפני התפרקותה, וקיבלה חינוך סובייטי כהלכתו. היא למדה כלכלה וארגון תעשייתי. ב-2004 החליטה לעשות שינוי בחייה ונחתה בישראל. בניסיון להגשים את חלום סביה הציונים, היא התמקמה בקיבוץ עין השופט. בתום השנה הראשונה קבעה את ביתה בקיבוץ, לאחר שהבינה כי כאן מקומה. העבודה ברפת

פסי גירש, "ללא כותרת" 2008, הדפסת דיו על נייר ארכיבי, 20/30 ס"מ
PESI GIRSCH, "UNTITLED" 2008, INKJET ON ARCHIVE PAPER, 20/30 CM

נראתה לה בתחילה רומנטית למדי, אך בפועל, כמו כל הגירה, החיים כמובן לא היו קלים. משפחתה וחבריה נשארו מאחור והיא החלה לבנות חיים חדשים. בשנת 2006 נרשמה ללימודי אמנות באוניברסיטת חיפה, שם סיימה תואר ראשון ולאחר מכן סיימה תואר שני בהצטיינות. כיום היא חברת קיבוץ, עוסקת באמנות ועובדת במוזיאון ינקו דאדא וכן במחלבה הקיבוצית. לאחר שעמדתי על קורות חייה וביקרתי בסטודיו הקטן והצנוע שלה בקיבוץ עין השופט, הצלחתי להבין את מהות עבודתה ואת האהבה הגדולה שהיא רוחשת לבעלי חיים ולצמחים מתים, שבהם היא מפיחה רוח חיים ואף בונה להם חיים חדשים.

יצירותיהן של נוביקובה וגירש מעלות בדעתי את הספר "רצות עם זאבים, ארכיטיפ האשה הפראית – מיתוסים וסיפורים" של ד"ר קלאריסה פינקולה אסטס. הספר נכתב מתוך התייחסות לטבע ולמהות של חיות בר, ובייחוד של זאבים – בעלי חיים חזקים, אמיצים, סקרניים, אינטואיטיביים ובעלי כוחות רבים. לדברי המחברת, לנפש הנשית הפראית יש חיבור עמוק לאותן חיות בר. פינקולה אסטס מספרת על עצמה כי משחר ילדותה העדיפה את הקרקע, העצים והמערות על פני כיסאות ושולחנות. כמי שגדלה בטבע, הברקים לימדו אותה על מוות פתאומי ועל חיים שנעלמים, ואילו ולדות של עכברים הראו לה כיצד חיים חדשים מרככים את גזירת המוות.

גירש ונוביקובה הן בעיניי נשים פראיות, שפיתחו את כוחותיהן מתוך התמודדות עם תהפוכות החיים. שתיהן היגרו לארץ, עברו משברי הגירה, נאבקו על בניית חיים חדשים משלהן, למרות המכשולים וההפרעות. הן עשו זאת במו ידיהן, התפתחו, צמחו ובנו לעצמן חדר משלהן. החתולים החיים שמסתובבים בין רגליהן והצמחים והחיות המתות שהן עוסקות בהם תורמים להתפתחותן היצירתית והנפשית. על נשים מסוג זה כותבת פינקולה אסטס:

> ארכיטיפ "האשה הפראית" וכל העומד מאחוריה הוא פתרונם של כל הציירים, הסופרים, הפסלים, הרקדנים, ההוגים [...] משום שכולם טרודים במלאכת ההמצאה, וזה עיסוקה העיקרי של "האשה הפראית". וככל האמנויות, היא שוכנת בבטן ולא בראש. היא יכולה לעקוב, לרוץ, לקרוא ולדחות [...] היא אינטואיטיבית, טיפוסית ונורמטיבית, היא חיונית לבריאות נפשן ונשמתן של נשים.[3]

אורה קראוס, אוצרת

1 מרים ברוך-חלפי, כְּמֶהוֹן, "בחצר", 1999, תל אביב: הקיבוץ המאוחד, עמ' 71.

2 Alice Koller, An Unknown Woman, New York: Bantam, 1991.

3 קלאריסה פינקולה אסטס, רצות עם זאבים: ארכיטיפ "האשה הפראית" – מיתוסים וסיפורים, בן שמן: מודן, 1997, עמ' 25.

פסי גירש, "ללא כותרת" 2008, הדפסת דיו על נייר ארכיבי, 20/30 ס"מ
PESI GIRSCH, "UNTITLED" 2008, INKJET ON ARCHIVE PAPER, 20/30 CM

יבגניה נוביקובה, "ללא כותרת" 2017, טכניקה מעורבת 41/42 ס"מ
EVGENIA NOVIKOVA, "UNTITLED" 2017, MIXED MEDIA, 41/42 CM

יבגניה נוביקובה, "ללא כותרת" 2017, טכניקה מעורבת 39/38 ס"מ
EVGENIA NOVIKOVA, "UNTITLED" 2017, MIXED MEDIA, 39/38 CM

יבגניה נוביקובה, "ללא כותרת" 2017, עפרון על נייר, 60/60 ס"מ
EVGENIA NOVIKOVA, "UNTITLED" 2017, PENCIL ON PAPER, 60/60 CM

יבגניה נוביקובה, "שיעור האנטומיה" 2016, דיו על נייר, 55/75 + 71/101 ס"מ
EVGENIA NOVIKOVA, "THE ANATOMY LESSON" 2017, INK ON PAPER, 55/75 + 71/101 CM

יבגניה נוביקובה, מוות 2 2016, דיו ועפרון על נייר 100/100 ס"מ
EVGENIA NOVIKOVA, "DEATH" 2016,INK AND PENCIL ON PAPER, 100/100 CM

פסי גירש, "ללא כותרת" 2017, הדפסת דיו על נייר ארכיבי, 66/100 ס"מ
PESI GIRSCH, "UNTITLED" 2017,INKJET ON ARCHIVE PAPER, 66/100 CM

פסי גירש, "ללא כותרת" 2016, הדפסת דיו על נייר ארכיבי, 30/20 ס"מ
PESI GIRSCH, "UNTITLED" 2016,INKJET ON ARCHIVE PAPER, 30/20 CM

יבגניה נוביקובה, מוות 2017, דיו על נייר 74/68 ס"מ
EVGENIA NOVIKOVA, "UNTITLED" 2017,INK ON PAPER, 74/68 CM

פסי גירש, "ללא כותרת" 2017, הדפסת דיו על נייר ארכיבי, 150/100 ס"מ
PESI GIRSCH, "UNTITLED" 2017,INKJET ON ARCHIVE PAPER, 150/100 CM

יבגניה נוביקובה, פרט מתוך "קופסא מקרטון גלי", טכניקה מעורבת 21/30/25 ס"מ
EVGENIA NOVIKOVA, "CARDBOARD BOXES" 2017 (DETAIL), MIXED MEDIA,21/30/25 CM

יבגניה נוביקובה, "ללא כותרת" 2017, טכניקה מעורבת 20/22/20 ס"מ
EVGENIA NOVIKOVA, "UNTITLED" 2017, MIXED MEDIA, 20/22/20 CM

פסי גירש, "ללא כותרת" 2015, הדפסת דיו על נייר ארכיב', 150/100 ס"מ
PESI GIRSCH, "UNTITLED" 2015,INKJET ON ARCHIVE PAPER, 150/100 CM

יבגניה נוביקובה, "ללא כותרת" 2016, דיו על נייר, 60/53 ס"מ
EVGENIA NOVIKOVA, "UNTITLED" 2017, INK ON PAPER, 60/53 CM

יבגניה נוביקובה, פרט מתוך "מוות 2" 2017, דיו על נייר
EVGENIA NOVIKOVA, "DEATH 2" 2017 (DETAIL), INK ON PAPER

יבגניה נוביקובה, פרט מתוך "מוות 2" 2017, דיו על נייר
EVGENIA NOVIKOVA, "DEATH 2" 2017 (DETAIL), INK ON PAPER

יבגניה נוביקובה, "ללא כותרת" 2016, דיו על נייר, 99.5/60 ס"מ
EVGENIA NOVIKOVA, "UNTITLED" 2016, INK ON PAPER, 99.5/60 CM

פסי גירש, "ללא כותרת" 2017, הדפסת דיו על נייר ארכיבי, 66/100 ס"מ
PESI GIRSCH, "UNTITLED" 2017,INKJET ON ARCHIVE PAPER, 66/100 CM

פסי גירש, "ללא כותרת" 1996, הדפסת דיו על נייר ארכיבי, 30/40 ס"מ
PESI GIRSCH, “UNTITLED” 1996,INKJET ON ARCHIVE PAPER, 30/40 CM

יבגניה נוביקובה, "ללא כותרת" 2017, דיו על נייר, 30/40 ס"מ
EVGENIA NOVIKOVA, "UNTITLED" 2017, INK ON PAPER, 30/40 CM

פסי גירש, "ללא כותרת" 1996, הדפסת דיו על נייר ארכיבי, 66/100 ס"מ
PESI GIRSCH, "UNTITLED" 1996,INKJET ON ARCHIVE PAPER, 66/100 CM

Novikova was born in a small town in the Urals in the USSR before the collapse of the Soviet Union, and received a typical, strict Soviet education. She studied economics and industrial organization, but in 2004 she decided to change her life and traveled to Israel in an attempt to realize her Zionist grandparents' dream. She settled in Kibbutz Ein Hashofet and made it her permanent home one year later when she realized that it was the right place for her. Her work in the dairy barn at first seemed extremely romantic, but in practice, as in all immigration stories, life, of course, was not easy, having left friends and family behind. In 2006, Novikova began art studies at the University of Haifa, where she earned her BA and MFA (Cum Laude). She is currently a kibbutz member, working as an artist, at the Janco-Dada Museum and in the kibbutz dairy. After perusing her CV and visiting her modest studio in Ein Hashofet, I could understand the essence of her artwork and her great love for animals and dead plants which she animates, providing them with a new life.

These two artists brought to mind the women described in the book by Clarissa Pinkola Estés, ***Women who Run with the Wolves: Myths and Stories of the Wild Woman Archetype.*** The author wrote about women and their connection to nature and wild animals, especially wolves, who are strong, brave, curious, intuitive and have many powers. According to the author, the souls of those she called "wild women" have a deep connection to wild animals. Pinkola Estés says that as a child she preferred the ground, trees and caves to chairs and tables. As someone who grew up in Nature, lightning taught her about sudden death and life that disappears, while rat foetuses showed her how new life softens the decree that all things must die.

To me, Girsch and Novikova are "wild women" who have developed their powers through addressing life's ups and downs. Both immigrated to Israel, underwent the crisis of immigration, and struggled to build new lives of their own, despite obstacles and disturbances. They did it alone, developed and grew; each built "a room of her own." The live cats running around their floors and the dead plants and animals that are their subjects contribute to their artistic and mental development. Women like them are "women who run with the wolves," women who are engaged in the work of invention. Their art is "intuitive, typical and normative, vital to the mental health and soul of women."[3]

Ora Kraus, Exhibition Curator

1 Miriam Barukh Halfi, "In the Courtyard," in Longing, Tel Aviv: Hakibbutz Hameuhad, 1999, p. 71. (Heb.)
2 Alice Koller, An Unknown Woman, New York: Bantam, 1991.
3 Clarissa Pinkola Estés, Women who Run with the Wolves: Myths and Stories of the Wild Woman Archetype. New York: Ballantine, 1992/1996.

פסי גירש, "ללא כותרת" 2017, הדפסת דיו על נייר ארכיבי, 50/70 ס"מ
PESI GIRSCH, "UNTITLED" 2017, INKJET ON ARCHIVE PAPER, 50/70 CM

יבגניה נוביקובה, פרט מתוך "ללא כותרת" 2017, דיו על נייר
EVGENIA NOVIKOVA, "UNTITLED" 2017, INK ON PAPER

significant factors that helped integrate their works into one exhibition.

All of Novikova's drawings in the exhibition contain similar elements, varying in their amounts and the composition. In ***Anatomy I,*** Novikova draws images of dead animals, appearing among images of rusty, looped wires creating the image of a cross. We can identify an overturned toad, isolated wings, and parts of an unidentified animal. To the cross is added the image of an outstretched hand holding a scalpel, in homage to Rembrandt's painting *The Anatomy Lesson of Dr. Tulp* (1632). In Rembrandt's painting we see the members of the surgical guild as they carefully observe the dissection of a corpse. Rembrandt sits facing them and paints the post-mortem. In practice, the combination between the parts of the dead animals in Novikova's works, the reference to the crucified Jesus, and the corpse in Rembrandt's anatomy lesson creates a brilliant connection enriching the drawing, and providing it with its unique character.

Boxes of corrugated cardboard is a piece comprising two miniature cardboard boxes, resembling miniature rooms; in one box, a drawing of a butterfly wing and a piece of wood next to it are both glued to a paper pole which divides the room into two from top to bottom. Dried flowers were placed on the lower level. The miniature room has empty space and is mostly minimalistic, serving as a home for the animals hidden among the metal wires. In the second room, Novikova used curved metal wires to create the "drawing" of a chandelier curving downward from which lizard legs peek out. On one of the sides of the room a reversed butterfly is pasted, and underneath is the image of an upturned chair. The chandelier pasted on the paper pole forms the image of a cross, which also brings to mind an operating table because of the upside-down lizard. The miniatures are poetic and jewel-like, and are reminiscent in their minimalism of Girsh's basement portraits.

Death I is a dense drawing in a rounded composition. The drawing of rusty metal wires looped up looks like pieces of rusty iron with a dotted texture. The partially-rounded pieces of metal bring to mind funeral wreaths laid on graves. The drawing is mostly abstract with many forms, some changing and some repetitive. On the right side of the drawing a figure holding an axe is visible among the many metal wires. In the same tangle it is possible to distinguish a pair of wings and dried flowers visible between the wires. The drawing is packed and overflowing, arousing a sensation of density and destruction.

Death II is similar to its predecessor but denser, making it more difficult to focus on its many details. A longer look reveals peeping lizards, butterflies, a snake and additional creatures which are distinguished with difficulty. Both drawings are reminiscent of puzzle pictures such as in weekend supplements, like the game of finding hidden figures, or the challenging brain teaser of "Find the Differences" between two nearly identical pictures. The drawing seems like an enmeshed ball of secrets that must be studied. The Sisyphean, laborious work seems to help the artist release secrets and emotional baggage from the past.

notices despite its lack of writing or any marks.

The series **Dried plants, mosquitoes, and flies** comprises several dried alfalfa plants which grow wild at the roadside. When dried, the plant looks like crocheted lace. In one photograph, withered flowers have been placed at the end of the stalks, with two newborn mice on either side. In this deceptive image the living things seem to be growing out of the plant. The series also features several photographs of dense groupings of mosquitoes which look like bustling anthills or busy hives. The dead mosquitoes look so vital that we forget for a moment that they are not alive. Girsch's realistic photographs such as these are powerfully intense and so dreamlike that they often look like a surrealistic picture.

In the photographs in the series **Paper lace doilies,** various elements are placed with careful symmetry: insects and flies are placed upside down, parts of dried leaves, skulls with their jug-like shadows, a slug separated from its shell placed on it like an orphan unable to go home, and a landscape of dried leaves forming the image of a butterfly.

The series **The basement as portrait** comprises photographs of a basement in which the scenery changes only slightly from one photograph to another. The large-scale, photographs are among the few hinting at a human presence, although it is absent. In one photograph, Girsch placed a remnant of a small table, in the center of which is a bottle used as a vase containing drooping branches, a kind of deserted scene; another shows a bare spring bed casting shadows of the springs. This is how she created the visual artifice of a skeleton- like bed with exposed ribs, a kind of visual illusion. The peeling, stained basement walls look like painted surfaces; even the small window at the edge is stained with the remnants of whitish-grey paint.

The element of solitude is a theme that runs through all of Girsch's works, which are mostly monochromatic and minimalist. The power of the silence within them is moving. The whiteness, so characteristic of the majority of her works, usually symbolizes the void and absence as well as festivity and purity associated with white. The birds, insects, flies and the rest of the victims are set alone against a white background as a theatrical placement of ***A Lovely Death.*** Because solitude and foreignness are major elements in Girsch's biography, it is no wonder that their traces are evident in her work. As an artist, she proceeds with confidence on her chosen path, generating positive value from her experience of isolation in such a way as to bring to mind the perception of solitude presented by Alice Koller. In her book ***An Unknown Woman***, Koller wrote: "Being solitary is being alone well: being alone luxuriously immersed in doings of your own choice, aware of the fullness of your own presence… Because solitude is an achievement."[2]

Girsch states that she loves to isolate herself among the dead animals she collects avidly and compassionately, giving them a living stage in her artworks. She finds it pleasant to remain in the empty, isolated basement in which she photographs her own sweet solitude.

Evgenia Novikova

Dried flowers, pieces of wood, dead birds lizards and butterflies, knotted rusty wires – these are "the protagonists of my drawings," states Evgenia Novikova. She collects them over a long time from her surroundings, then places them on her worktable, observes them carefully and deeply, seeking the reciprocal relations through connections, adjacency, and assembly. Her drawings reflect the research devoted to the objects and the associations between them. She draws each one of the parts of the bird's body with utmost precision, as if for a zoology textbook, then combines the parts into one whole with lines she draws, seeming to animate them. In this way, Novikova slowly and patiently builds up her private mausoleum, as if bringing the animals she collected from garbage heaps to a respectable, nice grave. What interests her above all is the possibility of transmuting the animals' natural death to create a space shared by animals, plants, and inanimate objects. When a particular connection is impossible in nature, the surface of the paper provides the unconditional right of existence to the groups of treasures. In one drawing, Novikova easily attaches a butterfly wing to a lizard's body and places them inside a mesh of metal wires to create hybrid creatures. She succeeds in making any dream or idea she imagines into a concrete image.

The subject of death is deeply imprinted in Novikova's artworks, which is also her natural connection to Girsch's oeuvre. The two came together in the present exhibition based on their shared compassion and closeness to all flora and fauna. The preparatory meetings created closer ties between their approaches and their thoughts. For example, in Girsch's photographs featuring mosquitoes and flies, their multitude legs seem like drawn lines reminiscent of Novikova's hand-drawn dense ink lines. While her earlier works mainly depicted plants, lizards, and insects, in this exhibition she focuses on images of birds.

I would like to share a little incident that took place during one of our meetings at Girsch's house, which will clarify the deep connection to animals which both artists have in common. We were sitting around a table, leaning over the works and the plans, concentrating deeply, when suddenly one of the cats in the room jumped up onto the table, attacked me, and tore my thin overblouse. I stood there in shock, not understanding how and why the whole thing happened. There was a four-month old baby (a guest's daughter) in the room with us, in her mother's lap. I asked the artists to shoo the cat out, but the two artists couldn't understand how we could turn the cat out. It's her house, after all, they said, and if we send her outside, she could be run over by a car. Novikova almost wept while caressing another cat on her lap, while Girsch explained that yes, that was a very violent cat because it had been abused, that I should understand its condition and cope with my fears. (We held the next meeting in a different location). In any case, I was left with the deep impression as to the extent to which the two artists have compassion and understanding for the souls of animals. Their deep bond is one of the

Issues of life and death are fundamental to Girsch's oeuvre, and in practice, her obsession with death has accompanied her since early childhood in Germany. She tells of one incident when she and her Christian nanny entered a church, where young Pesi became disgusted by the smell, which she thought was the odor of blood from Jesus' wounds. Instead of remaining in the church, she preferred visiting the graves of the children whose photographs were hung near the cross.

Pesi has drawn and painted since early childhood. At the age of four she was able to concentrate on a single page for two days, filling it with tiny creatures. She was influenced by the book Piccoletto: The Story of the Little Chimney Sweep, by Renato Rascel, in which a chimney sweep, mocked by people for his height and his profession, but when looking down at people from the rooftops, thought they looked like ants to him. Girsch related: "This is a wonderful book which I received as a prize from the principal of my elementary school in Munich because in First Grade I defended a fat girl who was being raised by her grandmother and who was being bullied by the other children."

Girsch was born into a family of Holocaust survivors who had survived the Dachau and Stutthof concentration camps. She received a rigid German education and grew up in the shadow of the well-known difficulties of survivors. As a child, she was taken to art museums, where the experiences left their mark. In this context, she states that many paintings depicted cruel, frightening scenes, such as a Rembrandt exhibition in which "the light breaking out of the darkness of his huge paintings left me, a young girl, frightened and sleepless at nights." Girsch's biography, with its difficult family background and exposure to European culture and art shaped her personality and artwork. The terror-filled scenes of her photographs combined with rare beauty, seem to arise from the wounds and experience of solitude in her soul and the fertile imagination with which she was gifted. The attraction to death, compassion for the needy, for animals, her keen sense of justice – all are linked to her biography with its twists and turns. Girsch notes that the time she spends with animals and the funeral ceremonies she holds for them enables her to experience a sense of calm, and heal her wounded past.

In the exhibition A Lovely Death Girsch continues her engagement with her collection of dead animals; however this time, the works are illusionary and tend towards the abstract. The illogical associations she forms create enigmatic, unidentifiable images.

In one of the portraits in the series Winged Creatures, an unidentified bird appears against a white background like an icon coming into being by spreading its feathers in all directions. The bird's portrait is blurred and distorted, with only the two staring eyes piercing the darkness to signify the bird that was. Another image shows two wings without body or head, placed on a white napkin with crocodile-skin texture. Girsch has created another illusion, since the "wings" are made from an edible mushroom split in half, like a reverse transformation in which flora become fauna, bringing them closer together. Another photograph in which white dominates, contains only dead chicks arranged as a rectangular frame. The photograph evokes death

פסי גירש, "ללא כותרת" 2016, הדפסת דיו על נייר ארכיבי, 30/20 ס"מ
PESI GIRSCH, "UNTITLED" 2016,INKJET ON ARCHIVE PAPER, 30/20 CM

The birds/ and stray cats/ make way for me
They consider me/ a royal animal.

When viewing the photographs by Pesi Girsch and drawings by Evgenia Novikova, it is easy to imagine the sounds of the rush of wings from winged creatures, tiny peeps from frightened chicks, the hum of flies and the presence of additional living things. But all of the creatures in these artists' works are no longer alive. In Novikova's drawings, we can imagine birds hopping, chirping cheerfully; dried leaves and fallen branches and the rustling wind that finally calmed down. All that remains is "nature mort" – still life in its full glory and beauty despite its death.

This is a two-person exhibition by an artist/instructor and her past student/ artist; each sets out her world broken down into its primary components, connecting them to an object or image comprising the imaginary, demonic, spiritual, whether existing or having disappeared. One artist uses photography, the other ink on paper; both create works moving between movement and longing, yearning for a place of no activity as a reflection of constant mental freedom. Close observation of their works reveals astonishment at the world's beauty, with pain at the distressful state of humankind in the universe. Images of the dead and spaces devoid of people in Girsch's photographs, along with the withered plants and dried animals in Novikova's drawings create a space of beauty and aesthetics containing the search for acceptance and peace, but with a certain restlessness. The exhibition proposes a sort of geological cross-section exposing strata of emotion, compassion, and a great love for all living things and Nature as a whole.

Pesi Girsch

Pesi Girsch is an artist who has garnered numerous prizes, awards and grants, with many of her works in museum collections in Israel and abroad. Despite her wide reputation, she remains modest and pleasant with great sensitivity to people and animals. This is not the first time Girsch has created a dialogue with a young artist. In 2014, she held a joint exhibition at the Be'eri Gallery, Fly Little Bird, together with Yuval Atzili, a young photographer who is a graduate of the Photography Department of the Bezalel Academy of Art and Design, Jerusalem. In their joint exhibition, Atzili dealt in human domination over living things, and created disturbing, surrealistic photographs and videos expressing moral criticism and describing the experience of loss of control, while Girsch staged scenes of dead animal foetuses and dead adult animals she collected or found in the street.

In the current exhibition, Girsch is exhibiting with another talented young artist – Evgenia Novikova, who draws dead animals gathered from Nature. Girsch chose to take her under her wing and exhibit her works with her own.

Rehovot Municipal Gallery
Smilenski Culture Center

Curator and gallery manager: Ora Kraus

Translation: Judith Appleton
Hebrew Editing: Yaron David
Drawings Photography: Yigal Predo
Design and production: Dana and Dan

Cover Image: Pesi Girsch, ""Untitled"" 2017, Detail

All right s reserved © printed in A.R. print, October 2017

With the support of the department of plastic arts, the culture administration,
the Ministry of Culture and Sports, Department of Culture and Art Rehovot Municipality,
Rehovot's Municipalty Company for Culture and Sports

a Lovely Death

Pesi Girsch, Evgenia Novikova
Photographs and Drawing

Rehovot Municipal Art Gallery
October 2017

a
Lovely
Death